

WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.9

СВІТОВІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Марія Варламова; Гоар Єнгоян

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Вінниця, Україна*

Резюме. Присвячено актуальній проблемі розвитку соціальної відповідальності бізнесу в сучасних умовах посилення необхідності вирішення глобальних проблем. Розглянуто різні підходи до визначення соціальної відповідальності бізнесу та охарактеризовано еволюцію розвитку даного поняття. Проведено аналіз глобальних ініціатив, спрямованих на підтримку й стимулювання компаній дотримуватися принципів корпоративної соціальної відповідальності. Особливу увагу приділено аналізу поширення Глобального договору ООН, який закріплює 10 принципів у сфері прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища і боротьби з корупцією, Глобальної ініціативи зі звітності. Зазначено вплив розвитку соціальної відповідальності бізнесу як на вирішення глобальних проблем, так і безпосередньо на діяльність підприємств, зокрема показано вплив рейтингу за рівнем корпоративної соціальної відповідальності. Наведено характеристику найпоширеніших моделей соціальної відповідальності компаній – американської, японської та європейської, а також проаналізовано тенденції щодо зміни напрямків корпоративної соціальної відповідальності. Проаналізовано особливості розвитку основних напрямків корпоративної соціальної відповідальності українських та закордонних підприємств з високим значенням індексу корпоративної соціальної відповідальності. Зазначено зменшення значущості для багатонаціональних корпорацій такої складової соціальної відповідальності як умови праці у порівнянні з такими складовими, як управління та корпоративне громадянство, зокрема субелементів впливу на суспільство та етичного й чесного ведення бізнесу. Проведено порівняльний аналіз корпоративної соціально відповідальної діяльності українських та закордонних підприємств, обсягів фінансування зарубіжних компаній-лідерів (за індексом корпоративної соціальної відповідальності) та українських підприємств у соціально відповідальні заходи й частки даного фінансування у прибутку досліджуваних компаній.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, багатонаціональні корпорації, напрямки соціальної діяльності.

Умовні позначення: КСВ – корпоративна соціальна відповідальність, БНК – багатонаціональна корпорація.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.05.058

Отримано 07.09.2019

UDC 339.9

WORLD TRENDS OF BUSINESS SOCIAL RESPONSIBILITY DEVELOPMENT

Mariia Varlamova; Hoar Yengoian

Vasyl` Stus Donetsk national university, Vinnytsia, Ukraine

Summary. *The article deals with the important problem of business social responsibility development in the context of the increasing need global problems solution. Various approaches to defining corporate social responsibility are considered and the evolution of the given concept are described. Global initiatives aimed at supporting and encouraging companies to keep the principles of corporate social responsibility are analyzed. Particular attention is paid to the analysis of the dissemination of the UN Global Compact which allocates 10 principles in the fields of human rights, labor relations, the environment protection, the fight against corruption and the Global Reporting Initiative. Data compiled by the Global Reputation Institute shows the impact of the development of corporate social responsibility both on solving global problems and directly on the enterprises activity. Particularly the impact of rating on the level of corporate social responsibility on sales and the desire to invest in their activities is shown. Characteristics of the most common corporate social responsibility models – American, Japanese and European – are presented. Trends in changing corporate social responsibility are also analyzed. The decrease of importance for multinational corporations of such components of social responsibility as working conditions in comparison with such components as management and corporate citizenship particularly the influence of sub-elements on society and ethical and honest business operation is identified. The comparative analysis of social responsible activity of Ukrainian and foreign enterprises, the financing volume of foreign companies-leaders (by the Corporate Social Responsibility Index), Ukrainian enterprises in social responsible activities and the share of this financing in the profit of the investigated companies is presented.*

Key words: *corporate social responsibility, multinational corporations, areas of social activity.*

Legend: *CSR – corporate social responsibility, MNC – multinational corporation.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.05.058

Received 07.09.2019

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації дотримання принципів соціальної відповідальності бізнесу та формування відповідних цілей у стратегіях БНК є світовим трендом, зумовленим необхідністю адаптуватися до стрімких технологічних і соціальних змін. Процеси глобалізації, окрім позитивних, мають ряд негативних наслідків, мінімізація яких має стати результатом спільних дій з боку бізнесу та влади. Популяризація принципів соціально відповідальної поведінки компаній на світовому рівні є шляхом протидії таким наслідкам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціальної відповідальності бізнесу висвітлюють у своїх працях зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема Ф. Котлер, К. Девіс, А. Керролл. Дослідження даної проблематики здійснювали також такі вчені, як Л. П. Петрашко, Е. М. Кравцова, В. Ю. Матвєєва, Л. Д. Кузьмін, А. В. Решетніков та ін. Але в результаті постійного збільшення зони впливу транснаціональних корпорацій та загострення глобальних проблем людства детальнішого вивчення потребує аналіз сучасних тенденцій розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

Метою дослідження є визначення основних трендів розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: розкрити сутність та значення соціально відповідальної діяльності; визначити діяльність міжнародних організацій для підтримки розвитку соціальної відповідальності у світі; проаналізувати вплив КСВ підприємства на діяльність компаній; проаналізувати основні моделі розвитку соціальної відповідальності у світі; порівняти діяльність у напрямі КСВ міжнародних та українських підприємств.

Для вирішення поставлених завдань було використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, індукція, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Значення соціальної відповідальності бізнесу (корпоративної соціальної відповідальності) почало всебічно усвідомлюватись ще в 60-х роках ХХ століття, хоча ще в 1900 р. деякі ідеї були зазначені у книзі відомого американського бізнесмена й громадського діяча Е. Карнегі «Євангеліє багатства». Активний її розвиток спостерігається з початку 90-х років. Протягом останніх десятиліть про важливість КСВ наголошували провідні міжнародні інституції, експерти та усвідомлювали компанії.

Світова практика управління розглядає соціальну відповідальність підприємств як ефективний регулятор взаємовідносин між суспільством, бізнесом та державою. КСВ – це концепція, згідно з якою компанії враховують інтереси суспільства, беручи на себе відповідальність за вплив їхньої діяльності на стейкхолдерів, а також їхнє оточення [1]. Європейська комісія визначає КСВ як «відповідальність підприємств за їхній вплив на суспільство» [2]. Філіп Котлер трактує КСВ як включення в стратегію компаній соціально відповідальних підходів. [3]. Розглядаючи різні підходи до визначення соціальної відповідальності бізнесу, можна зробити висновок, що вона передбачає діяльність компаній, спрямовану на формування позитивного впливу на внутрішнє та зовнішнє середовище.

Однією з найбільших світових ініціатив у напрямку КСВ є Глобальний договір ООН, який закріплює 10 принципів у сфері прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища і боротьби з корупцією. Станом на 2019 рік до нього приєдналися 9913 компаній зі 161 країни світу [4]. Ще однією важливою на світовому рівні ініціативою є Глобальна ініціатива зі звітності.

Окрім того, принципи КСВ підтримуються у Керівництві для мультинаціональних підприємств Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Всесвітній раді бізнесу зі сталого розвитку (WBCSD), Принципах ООН із соціальної відповідальності інвесторів (PRI), Глобальній ініціативі зі звітності (GRI), Міжнародному стандарті ISO 26000:2010 «Керівництво з соціальної відповідальності».

В одному з досліджень, проведених Глобальним інститутом репутації, визначено взаємозалежність індексу КСВ та продажів (рис. 1).

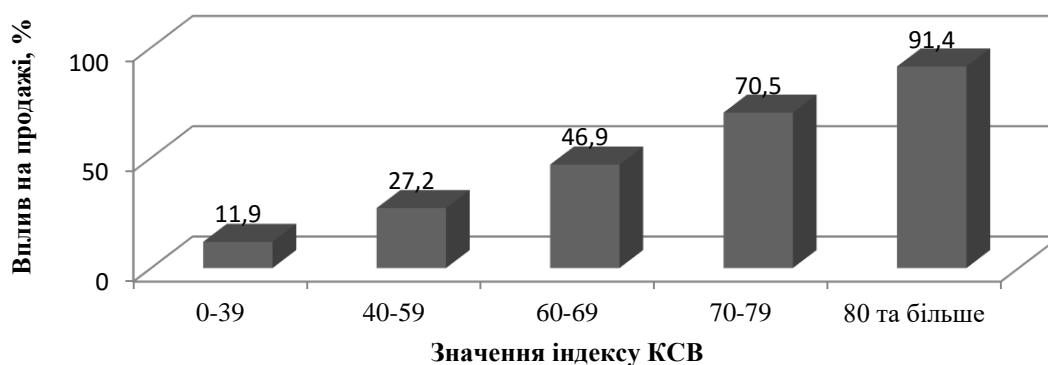

Рисунок 1. Вплив значення індексу КСВ на продажі [5]

Figure 1. The impact of CSR index on sales

Також доведено вплив КСВ на інвестиції в БНК – зростання індексу корпоративної відповідальності на 5 пунктів призводить до збільшення на 7,7% готовності інвестувати в компанію.

Таким чином, у сучасних умовах дотримання принципів КСВ є «портретом» БНК, що впливає на сприйняття компанії стейкхолдерами та впливає на подальший розвиток відносин з ними.

З кожним роком кількість компаній, що публічно висвітлюють реалізацію принципів КСВ, динамічно збільшується. При цьому спостерігається еволюція напрямів КСВ. На початковому етапі компанії зосереджували увагу на екологічній відповідальності. На другому етапі спостерігалось тяжіння до філантропії, громадської діяльності та волонтерства, на третьому – посилювалася важливість соціальної відповідальності, на четвертому – спостерігається врівноваження бізнесу та суспільства. Нова ера корпоративної відповідальності характеризується поєднанням екологічної, соціальної, фіскальної відповідальності та відповідальності перед персоналом [5].

Слід зазначити, що під впливом ряду чинників макро- та мікрооточення компанії змінюється значення складових КСВ (рис. 2). Збільшується важливість для компаній управління та спостерігається зниження для БНК важливості умов праці. Найбільш значущими за результатами діяльності компаній є показники позитивного впливу на суспільство (складова корпоративного громадянства), етичного та чесного ведення бізнесу (складові управління).

Слід відзначити, що не існує єдиного підходу до реалізації стратегії КСВ. У світовій практиці розрізняють кілька моделей КСВ, серед яких найпоширенішими є американська, японська та європейська.

Перша ґрунтується на філантропічному підході та передбачає функціонування різноманітних благодійних організацій і фондів, проведення благодійних акцій при мінімальному державному втручанні в приватний бізнес.

Для другої зазначеної моделі притаманне активніше втручання держави, суттєвий вплив має Європейська комісія ЄС з питань КСВ. Європейська модель КСВ спрямована на перетворення компаній в повноправних членів національних спільнот.

Активну роль відіграє держава і в японській моделі КСВ, але значний вплив мають і традиції [6].

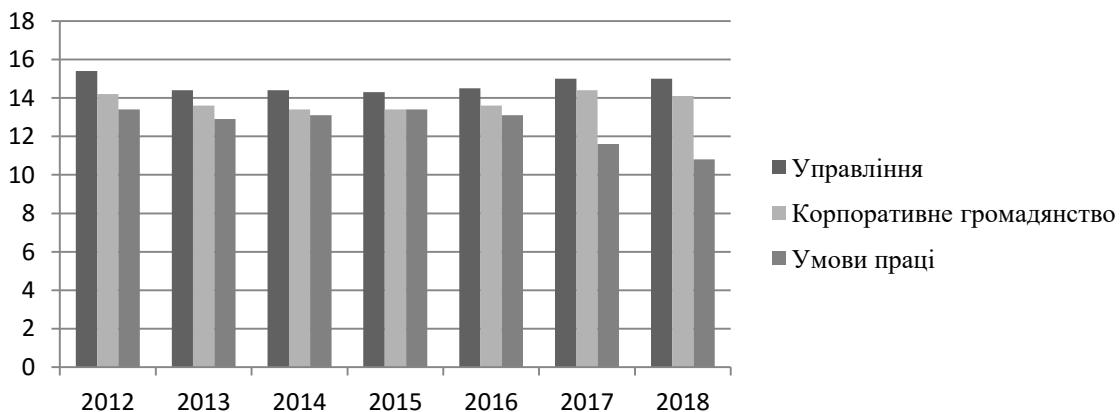

Рисунок 2. Динаміка зміни значення складових КСВ, % [5]

Figure 2. Dynamics of change in the value of CSR components, %

Практика діяльності БНК протягом останнього десятиліття переконливо свідчить про зростання уваги менеджменту та акціонерів компаній до різноманітних елементів корпоративної соціальної відповідальності.

На сьогодні практично відсутні заперечення щодо пріоритетної ролі транснаціональних корпорацій у розвитку світової економічної системи. Діяльність транснаціональних корпорацій пронизує всі сфери суспільного життя та визначає основні засади формування конкурентоспроможності ринкових суб'єктів.

Кожна з компаній має власну стратегію розвитку КСВ, концентруючи свої зусилля навколо окремих напрямків. Проаналізувавши лідерів за рівнем КСВ згідно з рейтингом Глобального інституту репутації (Google (США), Walt Disney Company (США), Lego (Данія), Microsoft (США), Bosch (Німеччина)), можна зробити висновок, що найбільша увага на сьогодні приділяється екологічному напрямку соціальної відповідальності (таблиця 1).

Таблиця 1

Напрямки соціальної діяльності компаній з високим рівнем КСВ [8–11]

Table 1

Directions of social activity of companies with high CSR

Компанія	Країна базування	Напрямки КСВ
1	2	3
Google	США	- екологічні програми (збереження води, збереження енергії, переробка відходів); - програми покращення ланцюгів надавання послуг
Walt Disney Company	США	- екологічні програми (збереження води, зменшення викидів, переробка відходів); - покращення рівня здоров'я населення
Lego	Данія	- розвиток дітей (безпека, права дітей); - покращення умов праці; - вирішення екологічних проблем (збереження води, переробка відходів)
Microsoft	США	- підтримка локальних громад; - політика покращення умов праці (гендерна рівність, безпека та здоров'я працівників, підвищення рівня освіти); - вирішення екологічних проблем (збереження води та енергії, переробка відходів)
Bosch	Німеччина	- покращення умов праці; - будівництва зв'язків та ланцюгів поставок шляхом кооперації; - вирішення екологічних проблем

Порівнюючи діяльність у сфері КСВ зарубіжних компаній та українських, слід зазначити, що заходи останніх більшою мірою спрямовані на проблеми внутрішнього середовища: покращення умов праці, підвищення рівня здоров'я працівників. Ще одним важливим напрямком діяльності вітчизняних компаній є допомога армії та постраждалим в АТО військовим (таблиця 2).

Таблиця 2

Напрямки соціальної діяльності українських компаній [12–14]

Table 2

Directions of social activity of companies in Ukraine

Компанія	Напрямки КСВ
Оболонь	- захист прав людини; - проведення заходів для персоналу; - розвиток корпоративної культури й традицій
Roshen	- безпека та комфорт для дітей (побудова дитячих майданчиків, допомога медичним закладам); - допомога постраждалим у зоні АТО; - розвиток культури (реконструкція Київського драматичного театру)
Альфа-Банк	- розвиток культури (постійний партнер Міжнародного джазового фестивалю Alfa Jazz Fest); - безпека та комфорт для дітей; - проведення освітніх заходів з фінансової грамотності
Київстар	- дитяча безпека; - розвиток освіти; - підтримка здоров'я та здорового способу життя

Аналізуючи сучасні тенденції розвитку світових та українських компаній, слід зазначити, що витрати на КСВ закордонних компаній різко перевищують відповідні витрати компаній в Україні (рис. 3).

Дана тенденція зумовлена масштабами діяльності українських компаній у порівнянні з міжнародними.

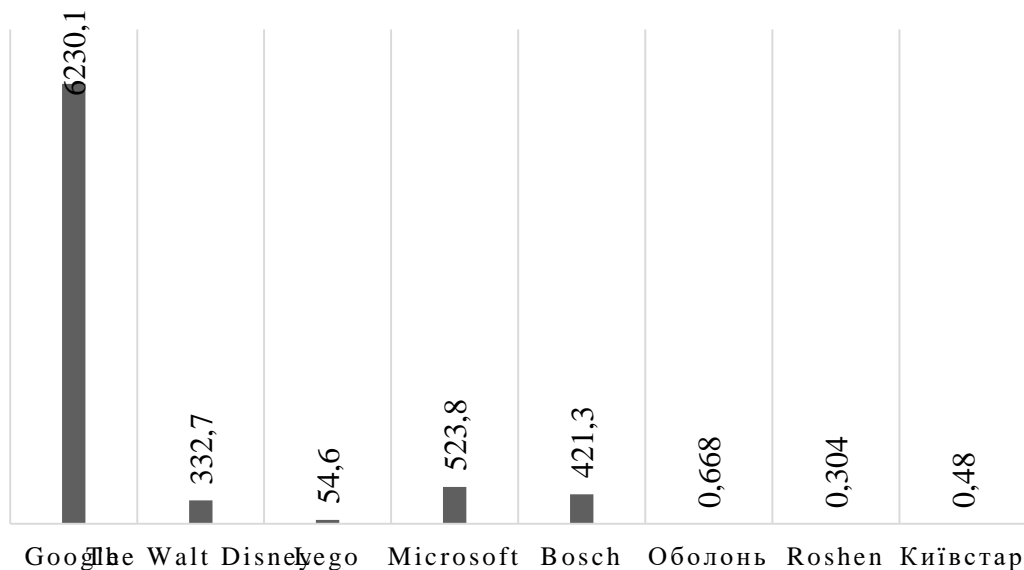

Рисунок 3. Річні витрати компаній на КСВ, млн. дол. США [8–14]

Figure 3. CSR annual revenues of companies, USD (million)

Проте, порівнюючи відношення витрат на КСВ до річних доходів компаній, можна зробити висновок, що великі українські підприємства активно розвивають свою соціальну діяльність (рис. 4).

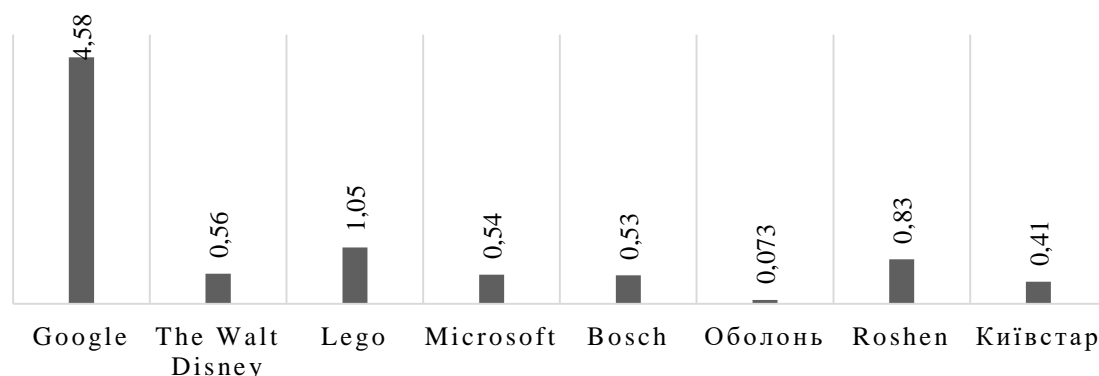

Рисунок 4. Відношення витрат на КСВ до річних доходів компаній, % [8–14]

Figure 4. The ratio of CSR costs to the annual revenues of companies, %

Масштаби КСВ українських підприємств є досить значними, але проблемою залишається правильний і точний вибір напрямку цієї діяльності залежно від чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ.

Не дивлячись на це, у 2016 році в Україні нефінансову звітність за стандартами GRI було складено лише 15 компаніями, в той час як у світі – близько 4500 компаніями. Таким чином, частка українських компаній складає лише 0,375%. Саме діяльність і соціальна звітність цих компаній формують фундамент для досліджень й поширення кращих практик соціально відповідального інвестування в Україні.

Висновки. Соціальна відповідальність бізнесу в сучасних умовах набуває глобального значення, адже не тільки впливає на репутацію компанії, що має певні позитивні для неї наслідки, але також є рушійною силою вирішення глобальних проблем світу. Саме тому підтримка ініціатив КСВ здійснюється з боку провідних міжнародних організацій.

Аналіз практики реалізації стратегій міжнародних компаній дозволяє зробити висновок, що їм вдалося поєднати численні концепції з метою реалізації стратегій сталого розвитку та досягнення власних бізнес-інтересів. Досвід найбільших БНК у сфері дотримання принципів КСВ демонструє успіх при перетворенні соціальних проблем у можливості для бізнесу й може бути корисним для менеджменту українських компаній, оскільки доводить, що ініціативи КСВ – ключ до стійкого розвитку як в межах окремої країни, так і світу в цілому.

Conclusions. The social business responsibility in today's context has global value as it influences not only the reputation of the company having certain positive consequences but it is also a driving force for solving the world's global problems. That is why CSR initiatives are supported by leading international organizations.

The analysis of the best practice implementation and international companies strategies makes it possible to come to the conclusion that they have succeeded in combining numerous concepts in order to implement sustainable development strategies and achieve their own business interests.

The experience of the largest MNCs in the area of CSR compliance demonstrates success in turning social problems into business opportunities and can be useful for Ukrainian companies management. It proves that CSR initiatives are the key to sustainable development both within the country and the whole world.

Список використаної літератури

1. Maimunah I. Corporate social responsibility and its role in community development: An international perspective. *The Journal of International Social Research*. 2009. No. 9. P. 45–57.
2. A renewed EU strategy 201114 for Corporate Social Responsibility. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF> (accessed 18.10.2019).
3. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / пер. з англ. С. Яринич. К.: Стандарт, 2005. 302 с.
4. Official website of UN Global Compact. URL: <https://www.unglobalcompact.org/>.
5. Global CR RepTrak 2017. URL: [https://www.rankingthebrands.com/PDF/Global%20CSR%20Rep Trak%20100%202017,%20Reputation%20Institute.pdf](https://www.rankingthebrands.com/PDF/Global%20CSR%20Rep%20Trak%20100%202017,%20Reputation%20Institute.pdf).
6. Кравцова Е. М., Матвеева В. Ю. Модели социальной ответственности бизнеса в мировой экономике. Экономика, предпринимательство и право. Москва. 2016. Том 6. № 1. С. 81–98.
7. Петрашко Л. Корпоративна соціальна відповідальність в українській бізнес-практиці. Міжнародна економічна політика. 2011. Вип. 1–2. С. 115–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2011_1-2_7.
8. Google responsibility report. URL: <https://sdd-pdf.s3.amazonaws.com/report-pdfs/2018/0d86cec840dfb4de9a50dd0badcd51a5.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJZQ4KYD2D35QKCD&Expires=1572358370&Signature=6Bf4Jw%2BbugURB57xRQI2LISkmYo%3D>.
9. Walt Disney responsibility report. URL: <https://www.thewaltdisneycompany.com/wp-content/uploads/2019/03/2018-CSR-Report.pdf>.
10. Lego responsibility report. URL: <https://sdd-pdf.s3.amazonaws.com/report-pdfs/2017/15f11b64c7149a95d152d09b07c9a337.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJZQ4KYD2D35QKCD&Expires=1572357326&Signature=2ezLuahn2BpfEzqpBkxnRipCI5s%3D>.
11. Bosch responsibility report. URL: <https://database.globalreporting.org/reports/55515/download-report-pdf/>.
12. Звіт з соціальної діяльності ПАТ «Оболонь». URL: <http://obolon.ua/ua/corporate-responsibility/social-reporting>.
13. Нефінансовий звіт КСВ «Рошен». URL: https://www.roshen.com/uploads/Ukr_DDD.pdf.
14. Звіт з соціальної відповідальності ПАТ «Альфа-Банк». Основні КСВ ініціативи в 2017 р. URL: <https://alfabank.ua/about/charity>.

References

1. Maimunah I. Corporate social responsibility and its role in community development: An international perspective. *The Journal of International Social Research*. 2009. No. 9. P. 45–57.
2. A renewed EU strategy 201114 for Corporate Social Responsibility. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF> (accessed 18.10.2019).
3. Kotler F. Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist'. Yak zrobyty yakomoha bil'she dobra dlya vashoyi kompaniyi ta suspil'stva, 2005. 302 p. [In Ukrainian].
4. Official website of UN Global Compact. URL: <https://www.unglobalcompact.org/> (accessed 22.10.2019).
5. Global CR RepTrak 2017. URL: <https://www.rankingthebrands.com/PDF/Global%20CSR%20RepTrak%20100%202017,%20Reputation%20Institute.pdf> (accessed 18.10.2019).
6. Kravtsova E. M., Matveeva V. Y. Modely sotsyal'noy otvetstvennosti byznesa v myrovoy ekonomyke, 2016. № 1. P. 81–98. [In Russian].
7. Petrashko L. P. Korporatyvna vidpovidal'nist': kros-kul'turni modeli ta biznes-praktyky. 2013. P. 115–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2011_1-2_7 (accessed 25.10.2019). [In Ukrainian].
8. Google responsibility report. URL: <https://sdd-pdf.s3.amazonaws.com/report-pdfs/2018/0d86cec840dfb4de9a50dd0badcd51a5.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJZQ4KYD2D35QKCD&Expires=1572358370&Signature=6Bf4Jw%2BbugURB57xRQI2LISkmYo%3D> (accessed 23.10.2019).
9. Walt Disney responsibility report. URL: <https://www.thewaltdisneycompany.com/wp-content/uploads/2019/03/2018-CSR-Report.pdf> (accessed 23.10.2019).
10. Lego responsibility report. URL: <https://sdd-pdf.s3.amazonaws.com/report-pdfs/2017/15f11b64c7149a95d152d09b07c9a337.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJZQ4KYD2D35QKCD&Expires=1572357326&Signature=2ezLuahn2BpfEzqpBkxnRipCI5s%3D> (accessed 23.10.2019).
11. Bosch responsibility report. URL: <https://database.globalreporting.org/reports/55515/download-report-pdf/> (accessed 25.10.2019).
12. Zvit z sotsial'noyi diyal'nosti PAT “Obolon”. URL: <http://obolon.ua/ua/corporate-responsibility/social-reporting> (accessed 25.10.2019). [In Ukrainian].
13. Nefinansovyy zvit KSV “Roshen”. URL: https://www.roshen.com/uploads/Ukr_DDD.pdf (accessed 25.10.2019). [In Ukrainian].
14. Zvit z sotsial'noyi vidpovidal'nosti PAT “Al'fa-Bank”. Osnovni KSV initsiatyvy v 2017. URL: <https://alfabank.ua/about/charity> (accessed 25.10.2019). [In Ukrainian].